

Nyhedsbrev, SN 189, September 2023

Foreningen Svend Gønge

Stiftet onsdag den 12. juni 2008
Pro honore patriae

Foreningen Svend Gønge

Svinøvej 42,
4750 Lundby
Tlf.: 4074 1870

Skriv til formanden:
jens@hallqvist.dk

Hjemmesiden:
www.svend-goenge.dk
Redigeres af
John Gravesen

Bestyrelse:

Formand:
Jens Hallqvist

Næstformand:
Ole Ib Hansen

Kasserer:
Jens Hallqvist

Sekretær:
Jens Beck

Øvrige bestyrelsesmed-
lemmer:
Per Alstrøm
Gunnar Stobbe
Ingegerd Riis
John Gravesen
webmaster

Redaktion på SN:
Jens Beck.

Skriv til SN:
[svendgoengepou-
sen@gmail.com](mailto:svendgoengepoulsen@gmail.com)

Hjemmeside

Vor hjemmeside er en af kontakterne til såvel vore medlemmer, som andre interessererede.

Vi har den politik, at materialet på siden kan anvendes frit. F.eks. er det kendt at mange lærere anvender sidens indhold i deres undervisning. Sammen med det analoge stof i bøger, internettet i øvrigt, er der rigtig god inspiration at hente.

Send webmasteren en [mail](#) med spørgsmål og kommentarer.

Webmasteren arbejder uophørligt med at forny og opbygge siden til alles glæde.

Sidste "skud på stammen" er en ny underside i Fotogalleriet:

<https://svend-goenge.dk/fotogalleri/2023-01-g-ngemarked-2023.html>

Skulle det evt. ønskes kan man rekvirere fotos i bedre kvalitet og opløsning hos webmasteren.

På dette års marked angreb Frederiks 3s Garde de svenske Karaliner, dog ikke uden tab.

De lokale gønger blandede sig i kampen, hvilket gav det ønskede udfald.

HISTORIEN OM CARLSTAD I BRØNSHØJ

Den 8. november 1622 blev den senere svenske konge Carl d. 10. Gustav født. Som 32-årig i 1654 blev han konge af Sverige. Han døde allerede i en alder af 37 år i 1660. Døden skyldtes flere forhold, nemlig at han var pykniker, hvilket vil sige, at han var tætbygget, korthalset, med tendens til fedme. Disse forhold medfører ofte dårlig fysisk kondition. Specielt er der risiko for dårlig vejrtrækning. Dette forklarer let, at kongen i forbindelse med en heftig influenza udviklede en lungebetændelse, som man i datiden ikke havde effektiv behandling imod. Allerede året efter sin kroning gik Carl i krig mod Polen. Russerne havde truet svenske interesser i de baltiske lande, og var ved at få fodfæste i Polen mente han. Han mente også at kunne presse russerne tilbage. I starten gik det godt, men i løbet af et år kom den svenske hær i problemer. Rusland fik fodfæste i Baltikum (Livland), Tyskland var blevet nervøse for Sveriges krigslykke mod Polen, og de indgik en alliance med polakkerne. Den svenske hær beskrives som velordnet, og kongen var kendt som krigerisk indstillet. Undervejs hvervede han unge mænd fra både Polen, Tyskland, Finland og de baltiske lande.

13 år før Carls fødsel blev Frederik d. 3 født på den anden side af Øresund – faktisk i Haderslev. Han var søn af den ikoniske Christian d. 4. Frederik blev den første konge, der fik indført arveretten til tronen, hvilket skete i 1660. Han var veluddannet, og tilbragte dannelsesrejser rundt om i Europa. Imidlertid var der i Danmark stor bekymring over Sveriges krigslykke i Polen, specielt Sveriges annektering af kystområderne ved Østersøen, som det var et gammel dansk ønske at have kontrol med.

1. juni 1657 erklærede Frederik krig mod Sverige. Dette fik den svenske konge til at trække sig tilbage fra Polen, og han vendte nu blikket mod Danmark.

Om Frederik var helt opmærksom på, at den svenske hær var i god kamptræning, er usikkert. Det er naturligt, at en konge aktivt må forsvare sit lands interesser, men man skal som bekendt vælge sine kampe med omhu. Carl så formodentlig den danske krigserklæring som en kærkommen gave, thi kampene i Polen havde kun haft ringe betydning for ham og for Sverige. Cirka 12.000 mand med Carl d. 10. Gustav i spidsen bevægede sig herefter vestover mod Holsten, som var dansk på det tidspunkt. Datidens spionage og kontraspionage personificeredes af Christian d. 4.s tidligere rigshofmester Corfitz Ulfeldt. Han var gift med Leonora Christine, men var modstander af Frederik som konge. Han havde i en kortere periode faktisk fungeret, som om han selv var konge. Frederik fik mistanke om, at Corfitz og Leonora ville ham til livs. Da Corfitz var bange for, at kongen ville fange ham, flygtede han til Sverige og sluttede sig til den svenske hær. Corfitz Ulfeldt var derfor med i den svenske hærsmarch mod Danmark i 1657. Han rådgav den svenske konge om forskellige danske forhold altså rent spionagevirksomhed. Imidlertid blev han senere af den svenskekonge beskyldt for højforræderi mod Sverige, og han flygtede senere til Danmark igen, hvor han blev fængslet på Hammershus.

Den svenske hær nåede et godt stykke op i Jylland, og i oktober/november var hele Jylland blevet besat. I januar/februar gik svenskerne over Lillebælt og sidenhen over Storebælt. Danske tropper i Skåne og Halland blev beordret tilbage til Sjælland for at forsvare København. Disse tropper gik ligeledes over isen blot over Øresund.

Svenskernes overgang til Fyn og Sjælland skete fra Stenderup Hage øst for Kolding til Tybrind Vig på Fyn. En ikke ufarlig tur over isen. De blev beskydt fra Fyn af danske soldater, og der var da også svenske tab. Både mænd og heste druknede, men de fleste kom sikkert til Fyn. Omkring 10.000 tropper kom over. Den danske øverstbefalende på Fyn overgav sig hurtigt. For at komme over til Sjælland valgte svenskerne at trænge over til Langeland og

videre til Lolland – lidt nord for Nakskov.

Dengang – som nu – behandlede besættelsesmagten de besatte hårdhændet. Plyndringer, voldtægt og drab er en del af konsekvenserne, og her skal man huske, at de fleste af soldaterne var lejesoldater fra andre lande. Fra Lolland til Falster og over til Sjælland mødte svenskerne kun ringe modstand, og de var tilsmilede af hård frost, som gjorde landgangen let. Carl fik kun sin fortrop med til Sjælland, og isen brød faktisk op efter han landgang. Dette forhold blev ikke opfattet af de danske tropper.

Frederik var blevet nervøs over den svenske fremrykning, som skete uden nævneværdige tab. Nu valgte han så, at det kunne være klogt, hvis det var muligt at få en fredsaftale i stand inden svenskerne havde fået underlagt sig hele Sjælland og København. I så fald ville Danmark nærmest være ikke - eksisterende. Der blev forhandlet i Vordingborg, hvor blandt andre Corfitz Ulfeldt deltog som svensk forhandler. Det var uden resultat, og Carl var fortsat fast besluttet på at ville indtage København. 26. februar 1658 lykkedes det at få en fredsaftale i stand – Roskildefreden.

Det var en grufuld oplevelse for Danmark. Skåne, Halland, Blekinge samt Bornholm skulle afstås. Desuden Bohus len og en del af Trondheim len.

I august 1658, mobiliserede Carl en del tropper fra Nordtyskland og landede dem på Sjælland ved Korsør, hvor de supplerede de svenske tropper, der stadig var på Sjælland; desuden landede nogle svenske skibe ved Dragør. Mon ikke Carl ærgrede sig over, at han ikke havde tilkæmpet sig København og derved hele Danmark? Uden en egentlig krigserklæring gik Carl imidlertid atter i krig mod Danmark, – han ville have København og dermed Danmark. Københavnerne forskansede byen, og borgerne meldte sig til tjeneste i hæren. Holland var en allieret, og Frederik havde bedt om hjælp. Han blev opfordret til at flygte til Holland eller Norge, men:

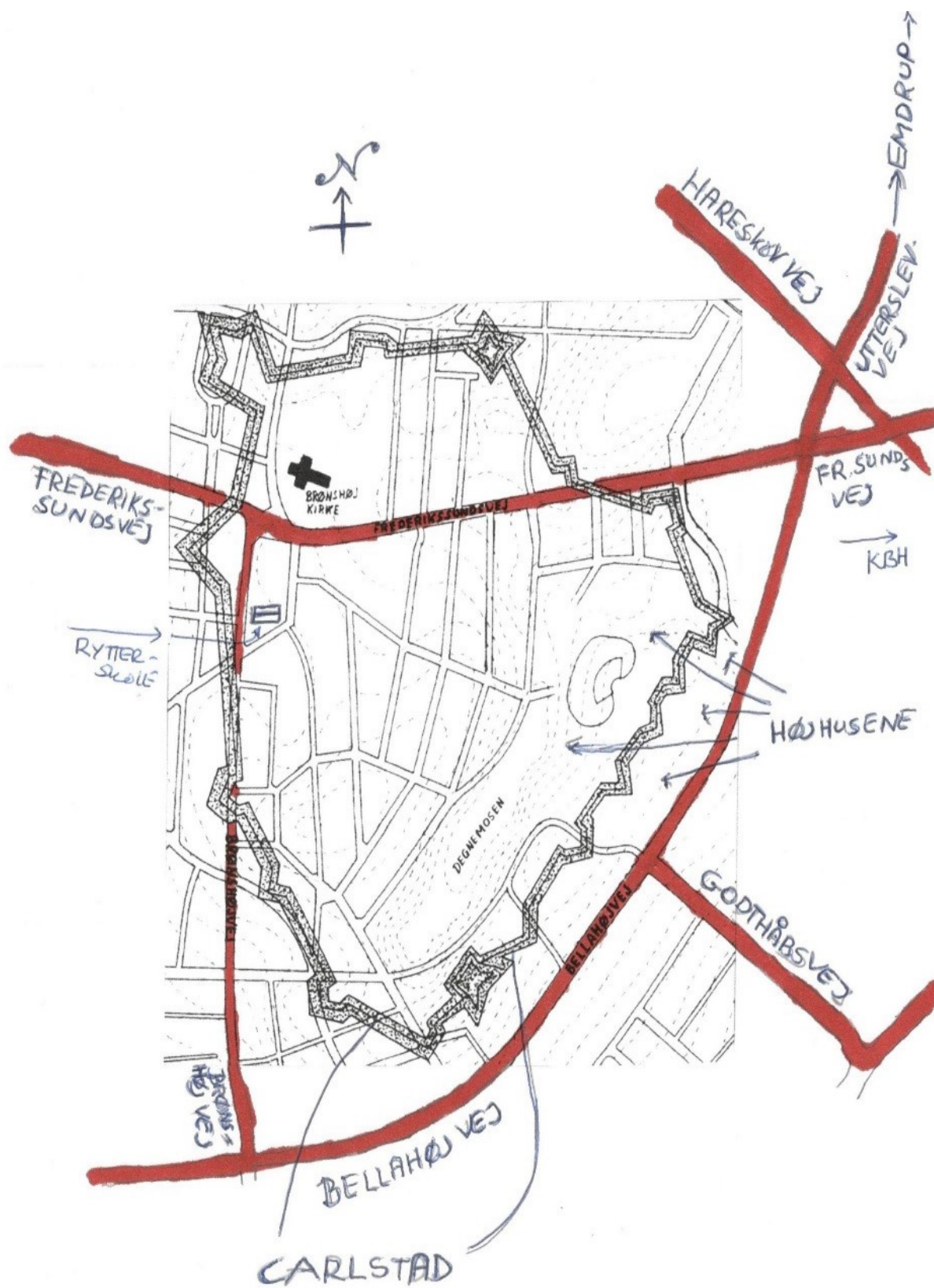
”Den ædle fugl dør i sin rede!” – ”Jeg vil blive i min rede, og leve med mit folk eller dø for det!” [Jeg vil dø i min rede].

I efteråret 1658 var København blevet belejret, og der var en del kampe, hvor de svenske tropper forsøgte at ødelægge de københavnske fæstningsværker. Der blev sat ild på, og der blev kæmpet med vekslende succes for de to hære. Carl overvejede, hvornår en egentlig storm mod København skulle sættes ind, men han vidste, at det københavnske fæstningssvært var blevet forstærket, og han manglede endnu i efteråret artilleri og mandskab. Desuden måtte han se, at de svenske forskansninger til tider blev ødelagt. En væsentlig fordel for københavnerne var, at Amager ikke var besat eller belejret. Dette sikrede forsyninger til byen. Set med svenske øjne, var der ikke store fremskridt, og i slutningen af oktober 1658 begyndte han at etablere en lejr i Brønshøj.

Svenskerne hærgede området for at få byggematerialer. Det gik ud over Brønshøj, Utterslev og Emdrup, hvor gårdene blev revet ned og bjælker og brædder blev brugt til den nye svenske lejr. Der blev bygget en fæstning med en mængde træbarakker og telte, hvor de svenske tropper og lejesoldaterne kunne bo. Fæstningen var omgivet af et voldanlæg. Det er dette fæstningsanlæg, der kaldes Carlstad efter den svenske konge. Navnet Carlstad er rammende, da der faktisk blev tale om en by, hvor der skønsmæssigt boede omkring 30.000 mennesker. Set med københavnske øjne, var det ikke rart, der lå en ”by” så tæt ved København. Carlstad havde en fremragende udsigt over København, da den var beliggende 30 meter over havoverfladen, hvor København jo lå betydeligt lavere. Brønshøj kirke, blev bygget af biskop Absalon i 1180’erne som så mange andre landsbykirker. Kirken lå indenfor Carlstads begrænsning, og tårnet blev naturligvis brugt som udkigstårn af svenskerne. Carlstad blev efterhånden mere og mere en by fremfor et fæstningsanlæg. Der var et vist handelsliv, og lidt kuriøst synes det, at da svenskerne skulle til at rømme området, holdt de auktion over nogle genstande, som de ikke ville tage med. Carlstad bestod i knapt 2 år og altså også i en periode efter svenskernes forgæves storm på København i februar 1659.

Men, hvordan så Carlstad ud, og hvor – præcist lå den?

De røde veje, er nuværende veje. Den grå skravering viser Carlstad.

På Bellahøj Skole er der et maleri af Thomas Hindsgaul på en endevæg.

HAR ENGANG INDSKREVET SIT NAVN I DANMARKSHISTORIEN I EN SKÆBNETUNG TID HAR EGNEN HEROMKRING VÆRET HJEMSTEDET FOR EN FJENDTLIG HÆR BERETNINGEN HEROM LYDER I KØRTHED : FØRSTE SVENSKKEKRIG 1657 1658 FREDERIK DEN TREDJE ERKLÆREDE KARL DEN TIENDE GUSTAVS KRIG SVENSKERNE DROG SYDFRA OP I JYLLAND OG GIK OVER DE ISLAGTE BÆLTER TIL SJÆLLAND FREMME DEN TREDIE MAATTE SLUTTE FRED I ROSKILDE 1658 - SKAANE HALLAND OG BLEKING BORNHOLM SAMT TO NORSKE LEN MAATTE AFSTAAS. ANDEN SVENSKKEKRIG 1658-1660 KARL GUSTAV FORTRØD AT HAN IKKE HAVDE TAGET HELE DANMARK MED DET SAMME I AUGUST 1658 LANDEDE HAN MED SIN HÆR I KORSØR FOR AT GAA MOD KØBENHAVN HOVEDSTADEN BEREDTE SIG TIL FORSVAR BELEJRINGEN BEGYNDTE KONG FREDERIK SAGDE JEG VIL DØ I MIN REDE - BORGERNE FIK PRIVILEGIER EN HOLLANDSK FLAADE UNDER ØB DAM UNDSATTE BYEN - SVENSKLEJREN FLYTTEDES I OKTOBER TIL BRØNSHØJ HVOR KARLSTAD OPSTOD - STORMEN PAA KØBENHAVN NATTEN MELLEM DEN 10. OG 11. FEBRUAR 1659 MISLYKKEDES BELEJRINGEN FORTSATTES I FEBRUAR 1660 DØDE DEN SVENSK KONGE OG DER SLUTTEDES FRED MELLEM DANMARK OG SVERRIG - DANMARK FIK KUN DET ENE NORSKE LEN OG BORNHOLM TILBAGE - DEN SVENSK HÆR FORLØD BRØNSHØJ SOMMEREN 1660

Credit to Thomas Hindsgaul.

SVENSKLEJREN ANLAGDES I OKTOBER 1658 PAA BELLAHØJ OG I BRØNSHØJ - EFTER TEJNINGER AF DEN FREMRAAGENDE OFFICER OG INGENIØR DAHLBERG STEDET HER VAR FORTRINLIG EGNET TIL OPHOLDSSTED FOR EN BELEJRENDE HÆR - HØJT BELIGGENDE - MED FRIT UDSYN SKERMET AF MOSERNE LEJREN BLEV ANLAGT SOM EN BY MED VOLDE OG GRAVE - OG VAR I OMKREDS CA 3 KM - PAA BASTIONERNE STOD KANONER - I BRØNSHØJ KIRKE VAR AMMUNITIONSLAGER BØNDERGAARDENE I VANLØSE - UTERSLEV-EMDRUP OG HUSUM BLEV DELVIS NEDREVET FOR AT ANVENDTES TIL HUSE INDEN FOR LEJRENS OMRÅDE - FREMMEDHÆRENS OPHOLD VAR I DET HELE BYRDEFULD FOR EGNEN - HÆREN I 1660 - MAND VAR SAMMENSAT AF SVENSKERE - FINNER POLAKKER OG TYSKERE - DER HVER BEBOEDE SIN GRUPPE TELTE OG BARAKKER - KARL GUSTAV BOEDE FØRST I UTERSLEV - MEN FLYTTEDE SENERE IND I BRØNSHØJ PRÆSTEGAARD - I JUNI 1660 EFTER FREDSSLUTNINGEN - BRØD DEN SVENSK HÆR OP - EFTER AT HAVE BOET HER I OVER HALVANDT AAR - DE BRØNSHØJ BØNDER KUNDE ATTER DYRKE DERES JORD. MAN HAR VED UDGRAVNINGER FUNDET KANONKUGLER - STORMHJÆLME OG SVÆRD HERUDE - KARLSTADS ALLE - SVEND GØNGES VEJ - TUXENS OG ROSTGAARDS VEJ MINDER OM LEJREN OG OM NAVNKUNDIGE DANSKE MÆND FRA KRIGENS TID - SKOLEN LIGGER PAA LEJRENS GRUND

I denne sammenhæng skal stormen på København 11. februar 1659 naturligvis med. Carl fik hentet forstærkninger fra Kiel. De landede i Korsør. Nogle orlogsskibe drog til Dragør. København blev belejret på trods af Roskildefreden. København havde trods alt fået yderlig forstærket sine fæstningsanlæg, men de var utidssvarende og med store svagheder. Carls belejring startede 7. august 1658, og omkring 7.000 svenskere stod udenfor København. Frederik fik sendt informationer til Holland og Polen.

I efteråret 1658 var der kampe uden for Københavns fæstningsværker, og svenskerne led faktisk en del tab i deres egne løbegrave. Desuden led svenskerne tab i farvandet rundt om byen. Befolkningen deltog i at sikre byen, og brandværnet viste sig velorganiseret, men der var til stadighed mindre udfald mod København.

I oktober lykkedes det svenskerne at få fodfæste på Amager, men de trak sig, da de fik meddelelse om, at en hollandsk flåde var på vej. Det var også i oktober, at Carlstad blev anlagt, hvor der efterhånden boede op mod 30.000 mennesker, dog ikke alle soldater. Det er svært at vide, men måske så det således ud i Carlstad på en tilfældig vinterdag i 1659. I hvert fald var der en by med forskellige boliger og oplagringstelte. I baggrunden ses Brønshøj kirke, som blev brugt militært, dels som udkigspost og som våbenlager.

Da vinteren var på sit højeste d. 9. februar fik den københavnske kommandant enslydende informationer fra hhv. ridefogeden i Hørsholm, en svensk kontraspion samt fra en dansk spejder. "Svenskerne ville angribe København natten mellem 10. og 11. februar."

Kl. 01.30 d. 11. februar gik svenskerne til angreb ved Kalvebod og Slotsholmen. En mindre skinangreb ved Nørreport skulle splitte det danske forsvar. Det danske forsvar bestod af diverse våben – mere eller mindre professionelle – kogende vand og tjære, latrintønder samt sten og bjælkestumper. Desuden kanoner og geværer.

Den første angrebsbølge varede cirka to timer, og kl. 04.30 gik en svensk deling forkert syd for Kastellet, og blev mødt af hollændernes marineenhed, der åbnede ild og fik slået angrebet tilbage ret hurtigt. Efterhånden blev det lyst, skytterne bedre kunne tage sigte og træffe fjenden. Op ad dagen skiftede kampen idet de danske soldater brød ud og huggede vildt på de fjendtlige tropper, der til sidst flygtede.

Tabene var store cirka 1.000 døde umiddelbart, andre cirka 500 døde efterfølgende af sår og operationer. De danske tab var omkring 20 mand.

I løbet dagen d. 11. februar 1659, måtte de slagte svenske tropper søge tilbage til Carlstad med deres sårede kammerater.

Man kan se danske borgere, ved deres rippede huse. De ser til mens svenskerne kører ind.

Svenskerne havde lidt et forsmædeligt nederlag.

Godt klaret af københavnerne med hjælp fra hollænderne, der som en aktiv handelsnation ikke var interesserede i at Sverige var herrer på begge sider af Øresund.

Svenskerne fortsatte imidlertid belejringen, men både hollænderne og diverse småbåde kunne forsyne byens borgere med fornødenheder.

Der var stadig kampe mellem lokale modstandsstyrker, og ikke mindst var der jo Svend Poulsen Gjønge og hans mænd, der på alle måder generede svenskerne. Her tror jeg, at lærerne er lang klogere end jeg!

Efterhånden døde krigshandlingerne hen, og det gjorde Carl liv også. Han døde et år efter sin mislykkede storm på København.

Da Carl var død, og svenske myndighedsmænd skulle forhandle med danskerne, blandede Frankrig, Holland og England sig. Vi fik Bornholm tilbage, desuden to norske len, men Skåne, Halland og Blekinge var tabt.

Kristi Himmelfartsdag 1660 forlod svenskerne Carlstad.

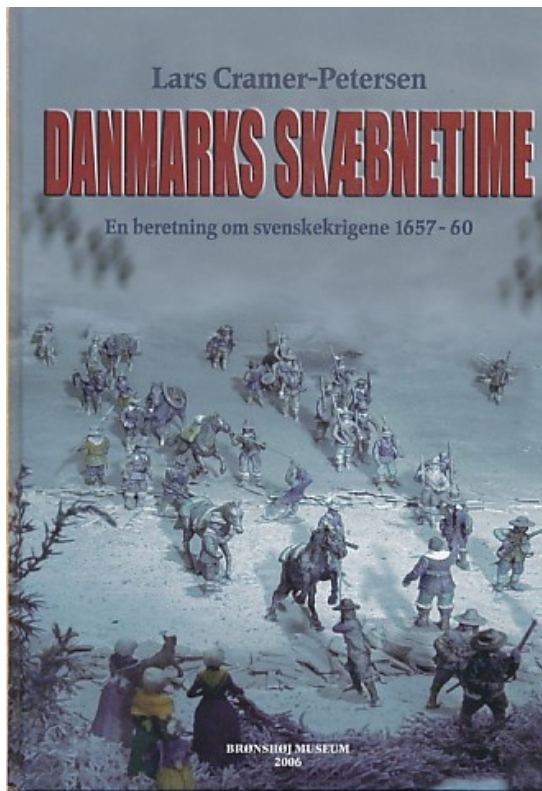
På adressen Fælledvej 4 på Nørrebro i København er opsat denne mindeplade om Københavns belejring.

Ved et tilfælde fandt man ved en udgravning en fællesgrav indeholdende resterne af en masse svenskere.

Anders Beck

Danmarks Skæbnetime

I denne forbindelse er det relevant endnu engang at huske Lars Cramer-Petersens bog om denne periode.

Bogen er fra 2006.

Bogen kan stadig bestilles og købes i boghandlen.

Den kan også findes [antikvarisk](#).

Brug Medborgerhuset til dit næste arrangement

- **Fester**
- **Foreningsarrangementer**
- **Andre aktiviteter**

Se på www.medilundby.nu, hvordan du kan leje huset eller ring til Mianne på telefonnr. 51333771 for nærmere oplysninger.

Faste arrangementer:

- **Fællesspisning den anden torsdag i måneden. Skiftende menuer. Se opslag på Facebook og på opstillede skilte på Trekanten i Lundby, i Gammel Lundby samt i opslagsskab ved Medborgerhuset.**
- **Bankospil onsdage i lige uger i månederne september til april. Se mere på www.lundbybanko.dk og på Facebook.**

Planlægger du selv at lave en fast aktivitet i området men mangler lokalet. Måske kan Medborgerhuset være løsningen?

Medborgerhuset Lundby
Banevej 4, 4750 Lundby
Telefonnr. 51333771
www.medilundby.nu

